

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ РЕПРОДУКТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ МОЛОДИХ ЖІНОК

Анотація. Окреслено коло проблем емпіричного дослідження репродуктивної мотивації особистості у психології. Представлено програму емпіричного дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок, зокрема авторський методичний інструментарій для вивчення провідних мотивів народження чи відмови від народження дитини, а також дослідження основних чинників репродуктивної мотивації молодих жінок.

Ключові слова: репродуктивна мотивація, репродуктивні мотиви, репродуктивний вчинок, суб'єктність, самоактуалізація, смисложиттєві орієнтації, локус контролю.

Постановка проблеми. В умовах невинних трансформаційних процесів, що характеризують сучасний етап розвитку українського суспільства, неминуче коригуються, набувають нового звучання цінності, соціальні норми, особистісні смисли тощо. Природно, це позначається на усіх сферах життєдіяльності кожної людини. Вітчизняні дослідники, зокрема демографи, вказують на негативні зміни репродуктивної поведінки населення, серед яких особливо гострими вважають поступове «старішання» материнства, малодітність й добровільну відмову від народження дітей. За свідченнями ж практикуючих психологів та психотерапевтів існує тенденція до збільшення частки молодих жінок, що перебувають в стані екзистенціальної кризи через неспроможність оптимально розмістити дитину у власному матеріальному й емоційному просторі життя. Водночас, викликає занепокоєння

чисельність соціальних сиріт та дітей, що не отримують належного догляду і виховання, зазнають жорстокого ставлення чи насилля у родинному колі. Такі реалії зумовлюють актуальність вивчення в першу чергу підгрунтя материнства, а саме його мотиваційний аспект, а також особливості мотивації добровільної бездітності молодих жінок.

Аналіз останніх публікацій. Різні аспекти материнства стають предметом досліджень в багатьох галузях науки: медицині (В. М. Астахов, О. Ю. Дубовік, А. І. Захаров, Д. Н. Ісаєв, Г. В. Скобло, Т. Т. Сорокіна); біології, психофізіології (А. С. Батуєв); педагогіці (Ю. В. Василькова, Т. В. Василькова, Ю. І. Шмурак, А. М. Піскунов); історії (Л. С. Винничук, М. А. Стельмахович); культурології (Л. Арнет, В. А. Доскін, Т. Г. Стефаненко, А. Шмідт) тощо. У фокусі уваги вчених-психологів здебільшого перебувають питання відповідального ставлення, готовності до материнства, особливостей онтогенезу материнської сфери, стилів виховання тощо (В. І. Брутман, Н. П. Коваленко, С. Ю. Мещерякова, О. О. Мурашко, Р. В. Овчарова, Г. Г. Філіппова та ін.). Традиційно материнство розглядають як важливу складову психічної сфери жінки і визначають його як інтегральне утворення особистості, сукупність ціннісних орієнтацій жінки, настановлень та очікувань, материнських почуттів, відносин і позицій, материнської відповідальності тощо. Не дивлячись на здавалося б усебічне вивчення феномену материнства, й досі залишаються недостатньо розкритими й дослідженими питання мотивації народження чи відмови від народження дитини молодими жінками.

Спроби вивчення й класифікації окремих аспектів репродуктивної мотивації молоді у контексті репродуктивної поведінки особистості здійснюють протягом останніх десятиріч переважно вітчизняні вчені-демографи (О. М. Балакірева, В. А. Белова, Г. О. Бондарська, О. Я. Кваша, Е. М. Лібанова,

В. С. Стешенко, Р. Й. Сіфман та ін.), застосовуючи соціологічні методи дослідження. Мотиви народження чи відмови від народження дитини узагальнено поділяють на економічні, соціальні та психологічні. Особливу увагу дослідники звертають на чинники репродуктивної поведінки, серед яких можна виділити етнічні (національна культура, релігійні переконання, звичаї, традиції, ідеологія); біологічні (материнський інстинкт, фізіологічна зумовленість, репродуктивне здоров'я тощо); соціально-економічні (матеріальні умови, соціально-інфраструктурна сфера, політико-економічна ситуація в країні та ін.); соціально-психологічні (соціальна взаємодія, соціальні експектації, задоволення соціально-психологічних потреб тощо) [1].

Вважають, що біологічне підґрунтя народжуваності залишається майже незмінним протягом тисячоліть, а фізіологічних регуляторів, що спонукали б жінку народжувати, не існує. Тож зміни репродуктивної поведінки молодих жінок, що останнім часом спостерігаються в Україні, пояснюють переважно впливом соціальних, зовнішніх чинників [2].

Значний вклад у розуміння феномену материнства внесла О. М. Васильченко, здійснивши соціально-психологічний аналіз репродуктивної поведінки особистості. Вітчизняна дослідниця наголошує на необхідності вдосконалення і розроблення вузько спрямованого психодіагностичного інструментарію, який дозволяв би отримувати вірогідні та надійні результати дослідження різних аспектів репродуктивної поведінки [3]. Складність та багатоаспектність її ієрархічної структури породжує певну плутанину в поняттях, унеможливорює вивчення закономірностей та особливостей за допомогою популярних стандартизованих методів сучасної науки, а отже потребує винайдення нових, прогресивних засобів дослідження.

Й справді, емпіричне дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок пов'язане з

низкою труднощів, що пояснюються, зокрема, і недостатньою кількістю фундаментальних психологічних наукових праць, присвячених вивченню цього явища. Наразі, також важко відшукати ефективний методичний інструментарій для вивчення мотиваційної сфери особистості. Психодіагностичні методики вивчення материнської сфери жінки, що використовуються сучасними дослідниками, не дозволяють, на нашу думку, виявити глибинні, істинні репродуктивні мотиви. Тож перед нами поставало непросте завдання створення інтегративної програми емпіричного дослідження, що дозволило б усебічно вивчити чинники, особливості репродуктивної мотивації та провідні мотиви народження чи відмови молодих жінок від народження дитини.

У даній статті передусім маємо *на меті* окреслити коло проблем емпіричного вивчення особливостей репродуктивної мотивації особистості та обґрунтувати програму дослідження, зокрема авторський методичний інструментарій, створений задля виділення провідних репродуктивних мотивів та основних чинників репродуктивної мотивації молодих жінок.

Виклад основного матеріалу. Критерії емпіричного дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок сформовані на основі положень про особистість як суб'єкт власної життєтворчості і розвитку, про роль учинку в житті особистості, її духовності (К. О. Абульханова-Славська, І. Д. Бех, О. В. Киричук, І. П. Маноха, В. А. Роменець, С. Л. Рубінштейн, О. Б. Старовойтенко, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко та ін.); екзистенційно-гуманістичного підходу до вивчення смисложиттєвої проблематики особистості, а також до проблем осмислення життєвого шляху й свідомого життєвого вибору (К. О. Абульханова-Славська, Л. І. Анциферова, А. Маслоу, Ф. Перлз., К. Роджерс, І. Ялом,

Т. М. Титаренко, В. В. Жовтянська та ін.); положення про логічний та онтологічний зв'язок мотивів, намірів та цілей в життєдіяльності особистості (Л. І. Божович, О. М. Леонт'єв, С. Л. Рубінштейн, Х. Хекгаузен тощо); положення про материнство як складову психічної сфери жінки (В. І. Брутман, Д. В. Віннікот, Р. Ж. Мухамедрахімов, Н. В. Самоукіна, М. Г. Панкратова, І. Ю. Хамітова, Г. Г. Філіппова, Т. Verny, D. Pines та ін.).

Центральним завданням емпіричного дослідження було виявлення репродуктивних мотивів молодих жінок. Однак, його виконання передбачало окреслення, передусім, кола загальних мотивів та вивчення їх ієрархічної впорядкованості. Зазначимо, що *репродуктивну мотивацію* ми розглядаємо як систему мотивів, що детермінують репродуктивну поведінку особистості, визначають її початок, напрям та активність, зумовлюючи досягнення певних цілей через народження дитини, або відмову від її народження. Вважаємо, що репродуктивна мотивація представлена безліччю мотивів, які можуть бути усвідомленими («явними» чи «свідомо прихованими»), неусвідомленими (латентними), а також декларованими. В останньому випадку ми говоримо про репродуктивне «мотивування». Під *репродуктивними мотивами* ми розуміємо внутрішні рушійні сили, що спонукають особистість до дій, спрямованих на задоволення потреб, досягнення цілей тощо через народження дітей, або відмову від їх народження. При цьому, враховуємо, що репродуктивні мотиви молодої жінки є ієрархічно впорядкованими, а в разі їх конфліктогенності відбувається «боротьба мотивів», що здійснюється за механізмом домінанти (більш сильний мотив гальмує більш слабкий) і може проходити як на свідомому, так і на підсвідомому рівнях. Таким чином, система мотивів, що виконує функцію спонукання, спрямування і регулювання діяльності,

утворює мотиваційну сферу особистості, яка представлена актуальними мотивами, що фактично спонукають до діяльності та потенційними мотивами, сформованими, однак не виявленими в діяльності [4].

Для змістового аналізу мотиваційної сфери та вивчення часової перспективи прагнень молодих жінок ми застосовували «Метод мотиваційної індукції» (далі ММІ) Жозефа Нюттена [5], який належить до типу методик незавершених речень, однак не використовується в якості проєктивного інструменту. Даний метод, завдяки створенню оптимальної ситуації для спонтанного вираження широкого спектру особистих цілей, дозволив нам виявити не лише коло актуальних і потенційних мотивів, а й присутність у мотиваційній системі молодих жінок потреб, прагнень реалізації репродуктивних інтенцій, їх часову перспективу, силу, спрямованість, емоційне забарвлення тощо.

На першому етапі за допомогою ММІ ми склали перелік мотиваційних об'єктів, актуальних для молодих жінок. Початок речень – мотиваційні індуктори, сформульовані від першої особи в однині, стимулювали респонденток називати конкретні об'єкти, що є бажаними і до яких вони прагнуть та такі, яких вони бояться чи прагнуть уникнути. Далі, шляхом контент-аналізу, ми визначили мотиваційні категорії, до яких вони належать. А у межах кожної із категорій індукторів виділили додаткові модальності: ступінь інтенсивності; наявність конфліктів, перешкод тощо.

Таким чином, ММІ надав можливість:

- проаналізувати актуальні мотиваційні об'єкти та прослідкувати їх локалізацію в тих часових проміжках, в яких вони можуть відбуватися або бути реалізованими;
- виявити у системі мотивів власне репродуктивні й оцінити їх силу, спрямованість, емоційне забарвлення тощо та визначити їх часову перспективу.

Згідно з основними положеннями концепції ієрархії потреб А. Маслоу актуальні незадоволені потреби набувають значної мотиваційної сили й виявляються рушійною силою активної діяльності особистості. Водночас, на його думку, потреби більш високого рівня активно діють на людину лише після задоволення потреб нижчого рівня. Беручи до уваги дані твердження, ми вважали доцільним виявити актуальні потреби молодих жінок за допомогою методики «Ієрархія потреб» у модифікації І. А. Акіндінової [6], що в поєднанні з якісними результатами ММІ, дозволило пояснити, які саме незадоволені потреби сприяють формуванню у молодих жінок мотивації народження чи відмови від народження дитини. Основними групами потреб стали: матеріальне положення, потреби в безпеці, міжособистісних зв'язках, потреби в повазі та самореалізації.

Репродуктивна сфера, і репродуктивна мотивація зокрема, належить до інтимної сфери особистості. А відтак, досліджуючи особливості репродуктивної мотивації напрому (відкрито) ми розуміли, що неминуче зустрінемося з перешкодами у вигляді механізмів психологічного захисту з боку респонденток – справжні мотиви виявлятимуться витісненими, заміщеними, запереченими тощо, натомість з'являтимуться різні форми мотивувань власних репродуктивних планів. Адже репродуктивна мотивація сучасної молоді жінки часто може не відповідати соціокультурним особливостям нашого суспільства, прийнятим нормам, соціальним очікуванням. Результатом високого ступеня схильності до вчинків, що відповідають критеріям соціальної бажаності може бути прийняття рішення щодо народження чи відмови від народження дитини, спираючись на норми і погляди референтного оточення. В подальшому такі рішення можуть перешкоджати гармонійному розвитку як самої жінки, так

і її дитини (у випадку народження). З метою визначення актуальної потреби у соціальному схваленні, ми включили у пакет методичного інструментарію *шкалу*, розроблену Д. Марлоу та Д. Крауном [7], яка дозволила оцінити рівень бажання, потреби наших респонденток у схваленні з боку соціуму їх поглядів та вчинків. Водночас, ми припускали, що під час емпіричного дослідження молодій жінці безпечнішим виявиться говорити про третіх осіб, аніж про власні міркування щодо народження чи відмови від народження дитини. Приписування чи проектування на інших власних поглядів, життєвої позиції, мотивів вчинків надає змогу уникнути ситуацій соціального осуду, критики, позбутися страху бути незрозумілою й неприйнятною іншими. Виходячи із цих міркувань, ми створили *авторську методiku* «*Життєві історії*», яка дозволила виявити репродуктивні мотиви молодих жінок й відкрила можливість дослідити такі репродуктивні рішення, які були б характерні для них у різних життєвих ситуаціях, що значно розширило уявлення про їх життєву позицію щодо народження чи відмови від народження дитини, розкрило погляди, принципи, смисли, значення тощо. Методика містить 10 життєвих історій із ситуаціями вибору (конфлікту), у яких, за певних умов, могла б опинитися будь-яка жінка. Історії зачіпають питання репродуктивного здоров'я, здоров'я в цілому, матеріального стану та соціального статусу, взаємин з оточуючими, зокрема сімейних стосунків, благополуччя та емоційного комфорту, соціокультурних особливостей тощо. Методика побудована по типу «інсайт-тесту» – досліджувані ознайомилися з історіями та ситуаціями, у яких опинилася третя особа, й намагалися дати пораду чи висловити своє бачення подальших дій, рішень, вчинків. Контент-аналіз результатів дослідження здійснювався за характером і виразністю емоційної реакції, способом вирішення конфліктних

ситуацій, спрямованістю на народження чи відмову від народження дитини, ступенем врахування реалій сьогодення, ступенем впевненості, обґрунтованості позицій тощо. Спираючись на критерії аналізу, ми визначили особливості поглядів молодих жінок щодо народження чи відмови від народження дітей та отримали перелік основних репродуктивних мотивів. Водночас, змістовний аналіз тверджень дозволив нам вивчити специфіку боротьби мотивів у молодих жінок. Кількісні результати ми отримували шляхом кодування усіх тверджень респонденток, віднесення їх до відповідних груп репродуктивних мотивів та знаходження суми балів у кожній групі. Для підтвердження валідності авторської проективної методики ми включили до методичного інструментарію валідний, надійний та стандартизований «Рольовий питальник дітородіння» М. М. Родштейн [8], призначений для визначення ступеню гемофільії/генофобії, а також рівня репродуктивної активності/пасивності жінок дітородного віку у фазі настроювання на дітородіння (для групових і індивідуальних досліджень).

Спираючись на думку, що смисл людської поведінки розкривається найповніше в оповіданні, оскільки розуміння людиною тексту і розуміння себе аналогічні, додатковим інструментом вивчення особливостей репродуктивної мотивації молоді жінки ми обрали *наративний метод*, який дозволив оцінити ступінь осмисленості життя, усвідомлення власних мотивів народження чи відмови від народження дитини та здатність ефективно вбудовувати репродуктивні плани у картину майбутнього. Виокремлюючи в життєвому потоці певні моменти, які мають для неї смисл, жінка створювала наратив, конструюючи з них історію власного життя. Наратив є засобом організації власного досвіду, життєвих епізодів, дій, вчинків. Існує певна вибірковість щодо уведення тих чи тих

подій у наратив, продиктована головним чином контекстом, у який він включений. Ця вибірковість значно посилюється при створенні наративу про себе-майбутню, з акцентом на те, що події, які ще потенційно існують лише в уяві особистості, повинні пов'язувати усталену ідентичність особистості з її внутрішніми ціннісними орієнтирами, що започатковують її «майбутню» ідентичність.

На першому етапі молодим жінкам було запропоновано написати оповідання, де відобразиться історія минулого і теперішнього з тими смислами та переживаннями, якими вони наділяють описані події. Після виконання першого етапу респонденткам пропонувалося створити *футурологічний наратив «Моє майбутнє»*, де знайшли своє відображення історія-план, історія-образ Майбутнього як його бачить в даний момент молода жінка, враховуючи (чи не враховуючи) ті реальні можливості, потенції, потреби, прагнення, ресурси, якими вона володіє в теперішньому. Інтерпретація результатів дослідження за даною методикою провадилася за допомогою контент-аналізу, акцентуючи особливу увагу на узгодженість/неузгодженість, реалістичність/нереалістичність, загальний емоційний фон наративу, послідовність викладення матеріалу, представленість у ньому різних сфер життя, зокрема сфери материнства тощо.

Загалом, в основу емпіричного дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок покладено теоретичну модель, що відображає процес формування у молодій жінки мотивації народження чи відмови від народження дитини, включаючи основні чинники (умови) розвитку її особистості. Згідно з нею, біологічні, соціокультурні, соціально-економічні та соціально-психологічні чинники, впливаючи на особу протягом життя, переломлюються через її індивідуальність

й розвивають особистість з її унікальними особливостями, бажаннями, потребами, прагненнями, які закладають фундамент репродуктивної мотивації. Особистісні особливості є, на нашу думку, ключовими психологічними чинниками, що визначають вектор репродуктивної мотивації молодої жінки. Серед них виділяємо, зокрема, рівень самоактуалізації, ступінь особистісної зрілості, особливості самоставлення, ціннісні й смисложиттєві орієнтації, локус контролю, а отже рівень суб'єктності та вчинковості особистості.

Суб'єктність вважають визначальною характеристикою особистості та джерелом її саморозвитку, що передбачає здатність до самодетермінації, керування власним життям, а отже, реалізацію такої активності, за якої дії набувають характеру внутрішньо спричинених, творчих, відповідальних; здійснення свідомого вчинку [9; 10], зокрема репродуктивного. Народження дитини чи відмова від її народження за таких умов відбувається не з примусу чи під тиском інших зовнішніх чинників, а згідно власних бажань, актуальних потреб та враховуючи актуальні можливості й ресурси жінки.

Досліджуючи проблему відповідальності, психологи (І. Д. Бех, Т. Г. Гаєва, С. Б. Єлканов, А. В. Лопуховська, М. В. Савчин та ін.) вважають її характеристикою ставлення особистості до людей і визначають як системну якість, завдяки якій людина стає високосензитивною до моральних ситуацій й здатною усвідомлювати віддалені наслідки власних вчинків. Останнє видається вкрай важливою умовою процесу репродуктивного планування й здійснення жінкою вибору щодо народження чи відмови від народження дитини. Тісно пов'язаною з прийняттям людиною відповідальності за здійснений вибір, за власні вчинки виявляється інтернальність. *Рівень суб'єктивного контролю (РСК)* молодих жінок ми визначали за

допомогою методики *Є. Ф. Бажина (зі співавторами)* [11], яка на відміну від шкали Роттера включає твердження, що вимірюють інтернальність/екстернальність в міжособистісних та сімейних взаєминах. Показники опитувальника організовані у відповідності з принципом ієрархічної структури системи регуляції діяльності таким чином, що включають узагальнений показник індивідуального РСК, інваріантний до частих ситуацій діяльності, два показники середнього рівня загалу, диференційовані за емоційним знаком цих ситуацій і ряд ситуаційно-специфічних показників.

А. Маслоу вважав, що особистість передусім характеризується потягом до самоактуалізації, самовираження, основою яких є потреба творити добро. На його переконання, людині не властиві вроджені інстинкти жорстокості й агресії (за З. Фройдом), натомість, в ній закладено інстинкт збереження своєї популяції. Особистість переходить на вищий щабель свого розвитку за умови прагнення зрозуміти сенс власного життя, максимально повно розкрити свої здібності, самореалізуватися. Таким чином, вона поступово розвиває власний потенціал суб'єктності, що дозволяє здійснити свідомий, виважений вчинок. Особистості, що самоактуалізується, властивий ряд особливостей, як то повне прийняття реальності та комфортне ставлення до неї; прийняття інших і себе; професійна захопленість улюбленою справою; незалежність від соціального середовища, самостійність суджень; здатність до розуміння інших людей, увага, доброзичливість; постійна новизна, свіжість оцінок, відкритість досвіду; розрізнення мети та засобів; спонтанність; гумор; саморозвиток, прояв потенційних можливостей, творчість; готовність до вирішення, усвідомлення проблем, свого досвіду, розуміння власних можливостей тощо [12].

Ступінь самоактуалізованості молодих жінок ми вивчали за допомогою «*Самоактуалізаційного тесту*» *Е. Шострома* в адаптації Ю. Є. Альшиної, Л. Я. Гозмана та ін. [6]. При цьому, особливу увагу звертали на показники шкал «компетентності у часі» та «опори на себе». Додаткові ж параметри допомогли уточнити індивідуальний профіль кожної респондентки.

Життя вважають осмисленим за наявності цілей, отримання задоволення у разі їх досягненні та впевненості у спроможності ставити перед собою цілі, обирати завдання і досягати результатів. Важливим є співвіднесення елементів з часом. Це передбачає ясне співвіднесення цілей – з майбутнім, емоційної насиченості – з теперішнім, задоволення – з досягнутим результатом, минулим. Ситуація надає кожній людині можливість зробити у теперішньому певний вибір у вигляді вчинку, дії або бездіяльності. Основою для такого вибору є сформоване уявлення про сенс життя або його відсутність. Сукупність здійснених, актуалізованих виборів формує незмінне «минуле», варіації можливі лише в його інтерпретації. «Майбутнє» є сукупністю потенційних, очікуваних результатів зусиль, що докладаються у теперішньому. Таким чином, майбутнє максимально відкрите, а різні варіанти очікуваного майбутнього мають різну мотиваційну привабливість. Оцінити «джерело» сенсу життя, який може бути знайденим молодою жінкою або в майбутньому (цілі), або в теперішньому (процес), або у минулому (результат), або ж у всіх трьох складових життя дозволила нам *методика «Смисложиттєві орієнтації» (СЖО) в адаптації Д. О. Леонтьєва* [13]. Водночас, надала можливість виявити мету в житті і ступінь «екзистенційного вакууму», суб'єктивного відчуття втрати смислу, що є результатом невдачі у пошуку жінкою сенсу життя.

Важливе завдання емпіричного дослідження полягало у вивченні закономірностей репродуктивної мотивації молодих жінок залежно від віку, соціального статусу, індивідуальної життєвої історії й ряду інших соціально-психологічних та соціально-демографічних показників. Найбільш поширеним методичним засобом для отримання первинної інформації є анкета – сукупність питань, кожне з яких прямо чи опосередковано пов'язане з центральним завданням дослідження. Оскільки анкети не є суворо регламентованим інструментом дослідження і мають високу гнучкість, ми використали саме цей методичний інструмент, який допоміг нам вирішити декілька завдань, а саме проаналізувати особливості індивідуальної життєвої історії, світогляду, суб'єктивного ставлення молодих жінок до материнства, вивчити їх репродуктивні плани, а також виокремити «декларовані» репродуктивні мотиви.

Авторська анкета включає ряд шкал, розроблених й апробованих Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України. Загалом же вона містить близько 40 відкритих та закритих питань і складається із 5 основних блоків: 1) вивчення об'єктивних умов, в яких розвивалася особистість; 2) виявлення емоційного компоненту ставлення та суб'єктивного відчуття благополуччя в родині; 3) дослідження ступеню толерантності, інтроєктованості/стереотипності поглядів, спрямування тощо; 4) визначення суб'єктивної оцінки репродуктивного здоров'я, виявлення репродуктивних планів жінки та мотивів, що можуть спонукати її до прийняття певних репродуктивних рішень; 5) додаткові відкриті запитання, які дозволили виявити інтроєкти щодо репродуктивної поведінки жінок в цілому.

З метою уточнення емпіричних даних ми використовували допоміжні методи дослідження: бесіду (інтерв'ю), спостереження та аналіз суджень, отриманих у

процесі обговорення в колі тематичних терапевтичних груп та інтернет-спільнот.

Висновки. Таким чином, для усебічного вивчення особливостей мотивації молодих жінок ми сформуваємо методичний інструментарій, що складається з трьох блоків:

1. *Дослідження особливостей мотиваційної сфери сучасних молодих жінок* – вивчення змістової частини мотиваційної сфери молодих жінок за допомогою «Методу мотиваційної індукції» Ж. Нюттена; виявлення наявних актуальних потреб у молодих жінок за допомогою методики «Ієрархія потреб» (мод. І. А. Акіндінової); визначення схильності до вчинків, що відповідають критеріям соціальної бажаності за допомогою шкали мотивації схвалення Д. Марлоу та Д. Крауна.

2. *Дослідження особистісних особливостей молодих жінок* – визначення рівня самоактуалізації молодих жінок за допомогою «Самоактуалізаційного тесту» Е. Шострома (в адаптації Ю. Альошиної, Л. Гозмана та ін.); вивчення смисложиттєвих орієнтацій молодих жінок за допомогою методики СЖО (адаптація Д. О. Леонтьєва); визначення рівня суб'єктивного контролю за допомогою одноіменної методики Є. Ф. Бажина, Е. А. Голикіної, Л. М. Еткінда.

3. *Дослідження репродуктивної мотивації молодих жінок* – виявлення структури й змісту репродуктивного настановлення жінок за допомогою Рольового опитувальника дітородіння М. М. Родштейн; аналіз індивідуальної життєвої історії, суб'єктивного ставлення сучасних молодих жінок до материнства, вивчення репродуктивних планів, а також виокремлення самопрезентованих репродуктивних мотивів на основі даних, отриманих за допомогою методу анкетування (інтерв'ю); розширення уявлень про репродуктивну мотивацію сучасних молодих жінок за допомогою авторської методики «Життєві історії»; оцінювання ступеня

усвідомлення молодими жінками власних репродуктивних мотивів за допомогою наративу (зокрема футурологічного) «Моє минуле, теперішнє й майбутнє».

У наступних публікаціях ми представимо узагальнені результати дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок, проведеного вперше на українській вибірці, а також представимо методологічні засади програми групової психотерапевтичної роботи з жінками з проблемами репродуктивного вибору чи з труднощами прийняття материнської ролі й налагодження суб'єкт-суб'єктної взаємодії із власними дітьми.

Література

1. Шлюб, сім'я та дітородні орієнтації в Україні: Монографія [Текст] / Авт. кол. Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України та Українського центру соціальних реформ під кер. Е. М. Лібанової – К.: АДЕФ-Україна, 2008. – 256 с.
2. Обіход С. В. Соціально-психологічні аспекти регулювання демографічних процесів в умовах нестабільності / С. В. Обіход // Вісник ЖДТУ. – 2010. – №3(53). – С. 337–341.
3. Васильченко О. М. Репродуктивна поведінка особистості. Соціально-психологічний аналіз: монографія / О. М. Васильченко. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 547 с.
4. Івачевська О. В. Дослідження особливостей репродуктивної мотивації молодих жінок: проблеми і перспективи / О. В. Івачевська // Наукові студії із соціальної та політичної психології. – К.: Мілленіум, 2013. – С. 152–163.
5. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Ж. Нюттен / Под ред. Д. А. Леонтьева. – М.: Смысл, 2004. – 608 с.

6. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во ун-та психотерапии, 2002. – 490 с.
7. Психологические тесты / сост. С. Касьянов. – М. : Эксмо, 2006. – 608 с.
8. Родштейн М. Н. Гендерно-ролевая идентичность как фактор репродуктивной установки женщин : дисс ... канд. психол. наук 19.00.05 / Мария Николаевна Родштейн; Самарский Гос. пед. ун-т. – Самара, 2006. – 222 с.
9. Татенко В. О. Суб'єктно-вчинкова парадигма в сучасній психології / В. О. Татенко / Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / за заг. ред. В. О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – С. 316–358.
10. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
11. Реан А. А. Практическая психодиагностика личности / А. А. Реан. – СПб. : Изд-во СПб ун-та, 2001. – 224 с.
12. Мацко Л. А. Основы психології та педагогіки: лабораторний практикум / Л. А. Мацко, М. Д. Прищак, Т. В. Первушина. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 139 с.
13. Леонтьев Д. А. Тест смысложизненных ориентаций (СЖО) / Д. А. Леонтьев. – 2-е изд. – М. : Смысл, 2000. – 18 с.

Аннотация. Очерчен круг проблем эмпирического исследования репродуктивной мотивации личности в психологии. Представлено программу эмпирического исследования особенностей репродуктивной мотивации молодых женщин, в том числе авторский методический инструментарий для изучения ведущих мотивов рождения или отказа от рождения ребенка, а также исследования основных факторов репродуктивной мотивации молодых женщин.

Ключевые слова: репродуктивная мотивация,

репродуктивные мотивы, репродуктивный поступок, субъектность, самоактуализация, смысложизненные ориентации, локус контроля.

Summary. The circle of problems of empirical research of reproductive motivation of the personality in psychology is outlined. Reasonably program of empirical research of features of reproductive motivation of young women. The author's methodical tools for studying of leading motives of the birth or refusal of the birth of the child, and also research of major factors of reproductive motivation of young women are presented.

Key words: reproductive motivation, reproductive reasons, reproductive act, subjectivity, self-actualization, understanding meaning of life, locus of control.